

บทบาทของเศรษฐีในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา
ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท
Role of Millionaire in Supporting Buddhism
in the Dhammapada Commentary

พระมหาสิทธิชัย เตชวณฺโณ, อุเทน ลาพิงค์
Phramahasitthichai Thammasucharit, uten larping
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
Corresponding Author, E-mail:mahasitthi@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาประวัติของเศรษฐีที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท 2. เพื่อศึกษาบทบาทของเศรษฐีที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท 3. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของเศรษฐีที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร ศึกษาข้อมูลจากรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ภาค 1- 8 ที่เกี่ยวข้องกับประวัติและบทบาทของเศรษฐี

ผลการวิจัยพบว่า : 1.เศรษฐีแต่ละท่านมีฐานะและเส้นทางชีวิตที่แตกต่างกัน บางท่านมีฐานะร่ำรวยมาตั้งแต่เกิดมีชีวิตที่สมบูรณ์ บางท่านเกิดมาในตระกูลเศรษฐีมีฐานะร่ำรวย ภายหลังกลายเป็นคนจน บางท่านไม่ได้เกิดมาในตระกูลเศรษฐี ต่อมาได้เป็นเศรษฐีแต่ละท่านได้สร้างบารมี มานับภพนับชาติไม่ถ้วน เมื่อถึงเวลาที่บุญส่งผลจึงทำให้ได้สมบัติ ได้พบพระพุทธเจ้าได้ฟังธรรมและเข้าถึงธรรมในที่สุด มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต 2.เศรษฐีเป็นผู้มีบทบาทในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา อนาคตบิณฑิกเศรษฐีบริจาค สร้างวัดพระเชตุวัน โขติกเศรษฐี ได้ถวายน้ำอ้อยเภสัช ได้สร้างพระคันธกุฎีด้วยรัตนะ ถวายภัตตาหารเครื่องไทยทานพระภิกษุถึง 6 ล้าน 8 แสนรูป เมณฑกเศรษฐี สร้างศาลาราย จัดงานฉลอง 4 เดือน โฆสกเศรษฐี ใช้มรดกของพ่อและที่ พระเจ้าอุเทน พระราชทานนำมาบ

ริจาคสร้างโรงพยาบาลเลี้ยงคนยากจน สร้างวัดโฆสิตาราม ถวายทานทำบุญ จิตตเศรษฐี ถวายสวนอัมพภาฏวัน ให้สร้างอัมพภาฏการาม อุปถัมภ์พระภิกษุผู้มาจากทิวสารทศ 3) เศรษฐีทุกท่านเป็นผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ได้พบพระพุทธเจ้า ได้ฟังธรรมจึงหันมานับถือพระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์ด้านปัจจัย 4 เป็นตัวอย่างในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ บทบาท, เศรษฐี, อุปถัมภ์, อรรถกถาธรรมบท

Abstract

The objectives of this research article are 1) 1. To study the history of rich people who supported Buddhism in the Dhammapada Commentary. 2. To study the role of rich people who support Buddhism in the Dhammapada Commentary. 3. To analyze the role of wealthy people who support Buddhism in the Dhammapada Commentary. It is a documentary research Study information from the compilation of information from the Dhammapada Commentary, Parts 1-8, related to the history and role of millionaires.

The research results found that 1. Each millionaire has a different status and life path. Some of you have been wealthy since birth and have full lives. Some people were born into wealthy families. Later became poor Some people were not born into wealthy families. Later he became a millionaire. Each person has created merit. Counting countless worlds and lives When the time comes that merit results in wealth. Met the Buddha, listened to the teachings and finally understood the Dhamma. Have the Triple Gem as a refuge throughout your life. 2. It was found that millionaires played a role in patronizing Buddhism. Anathapindika Setthi donated Build Phra Chetawan Temple Chotika Setthi offered sugarcane juice to the pharmacy. Built Phra Khanthakudi with gems Offering Thai food to 6,800,000 monks. Mendaka Setthi built a pavilion and held a 4-month celebration. Khosaka Setthi used his

father's inheritance and King Uthen's gift to donate it to build an almshouse to feed the poor. Build Khositaram Temple, donate alms to make merit, Chitta Setthi, donate to Ampathakawan Garden. Let's build Ampathakaram. Support monks who come from all over. 3. It was found that all millionaires had great faith in Buddhism. Met the Lord Buddha and listened to the teachings, so he turned to Buddhism. Providing support in the areas of 4 factors as an example of support and nourishment of Buddhism until now.

Keywords: Role, Millionaire, Supporting, Dhammapada Commentary

บทนำ

อรรถกถาธรรมบทเป็นคัมภีร์ชั้นอรรถกถาที่พระพุทธโฆสเป็นผู้แต่ง แต่ในบทนมัสการพระรัตนตรัยหรือบทปณามคาคาธาระบุว่า พระพุทธโฆสได้แปลอรรถกถาธรรมบทจากภาษาสิงหลเป็นภาษามคธ ได้นำเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกบ้าง พระสุตตันตปิฎกบ้าง มาประพันธ์เพื่ออธิบายความธรรมบท ซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ขุททกนิกายธรรมบท เล่มที่ 25 แต่งเป็นบทร้อยกรองเรียกว่า คาถา แบ่งเป็น 26 วรรค 423 คาถา มีนิทานประกอบจำนวน 302 เรื่อง ซึ่งแต่ละเรื่องจะมีลักษณะการเล่าเรื่องเป็นเอกลักษณ์ประจำทุก ๆ เรื่อง กล่าวคือแต่ละเรื่องประกอบด้วยหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้อย่างครอบคลุม เหมาะกับคนทุกเพศทุกวัย ง่ายต่อการเข้าใจ มีเนื้อความที่ไม่ซับซ้อน เป็นคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรม การทำดีการทำชั่ว เรื่องบุญเรื่องบาป เช่น คำสอนหลักสำคัญในทางพระพุทธศาสนาที่ว่า การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตให้ผ่องแผ้ว คือคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทุกคาถาตั้งแต่คาถาแรกถึงคาถาสุดท้ายล้วนมีคุณค่าทางศีลธรรม ในอรรถกถาธรรมบท นอกจากเป็นเรื่องทางศาสนาเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษแล้ว ยังมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้คนแต่ละชนชั้น สังคมเศรษฐกิจและการปกครอง เป็นต้น

ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท มักจะพบว่ามีเรื่องราวที่กล่าวถึงบทบาทของเศรษฐี ซึ่งเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการช่วยอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เช่น ให้การอุปถัมภ์ปัจจัย 4 คือการอุปถัมภ์จีวรและเครื่องนุ่งห่ม การอุปถัมภ์ภัตตาหาร การอุปถัมภ์อารามและ

เสนาสนะ การอุปถัมภ์เกสัช ซึ่งเศรษฐีที่มีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในยุค นั้น ได้แก่ อนาถปิณฑิกเศรษฐี โชติกเศรษฐี เมณฑกเศรษฐี โฆสกเศรษฐี จิตตเศรษฐี ฯลฯ

เรื่องราวของเศรษฐีนั้นเป็นเรื่องที่น่าศึกษา เพราะเป็นผู้นำทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งโดยหน้าที่และอาชีพ เศรษฐีจึงมีความใกล้ชิดกับประชาชนเป็นอย่างมากและเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป ฉะนั้น เมื่อเศรษฐีนับถือพระพุทธศาสนาและให้การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยความศรัทธาเลื่อมใสอย่างแรงกล้า ก็น่าจะเป็นเหตุจูงใจอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและนับถือพระพุทธศาสนาตามไปด้วย นับเป็นการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองอีกวิธีหนึ่ง

เศรษฐีในพระพุทธศาสนา เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือสังคม ช่วยทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยปัจจัย 4 โดยการถวายจีวรและเครื่องนุ่งห่ม ภัตตาหาร สร้างอารามและเสนาสนะให้แก่วัดต่าง ๆ มากมาย ถวายเกสัช ช่วยอุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสามเณรเป็นประจำสม่ำเสมอ เศรษฐีในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทจะได้รับการแต่งตั้งตำแหน่งเศรษฐีจากพระราชอาของแคว้นนั้นๆ ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อบ้านเมืองหลายอย่าง จึงมีผลทำให้เศรษฐกิจของประเทศหรือรัฐนั้น ๆ มีความเจริญขึ้น เช่น การค้าขาย ภายในเมืองการติดต่อค้าขายกับต่างเมือง การช่วยส่งเสริมการกสิกรรม ส่งเสริมการช่างฝีมือต่าง ๆ เป็นผู้ควบคุมระบบการเงินโดยทำหน้าที่คล้ายธนาคาร นอกจากนี้ เศรษฐียังมีส่วนสำคัญในการบำรุงพระพุทธศาสนา รวมทั้งช่วยเหลือคนยากจนด้วยการบริจาคอาหารตั้งโรงทานเป็นประจำ ซึ่งนับเป็นการช่วยเหลือสังคมอีกวิธีหนึ่ง

นอกจากนี้ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นเศรษฐี จะต้องมียุทธธรรมเหล่านี้ประจำใจ คือสังคหวัตถุธรรม ได้แก่ ธรรมเป็นเครื่องสงเคราะห์ผู้อื่น ทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์ คือธรรมที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ตนเองและคนรอบข้าง ขรवासธรรม ธรรมสำหรับผู้ครองเรือนและครองใจคนรอบข้าง พรหมวิหารธรรม ธรรมสำหรับผู้เป็นใหญ่ และต้องรู้จักวิธีการบริหารจัดการธุรกิจของตนเอง โดยอาศัยหลักธรรมาภิบาลหรือหลักปกครองที่ดี ทั้งนี้ทั้งนั้นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นเศรษฐีจะต้องปกครองดูแลผู้คนจำนวนมาก ในการดำเนินการทางธุรกิจให้มีความเจริญก้าวหน้า จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานมีความถูกต้องและสุจริตยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องราวของเศรษฐีที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทมีความน่าสนใจ เป็นแบบอย่างในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ดังนั้นผู้วิจัยต้องการศึกษาบทบาทของเศรษฐีในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถ

ภาครรรมบท โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ทางวิชาการมาช่วยในการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและพัฒนาต่อยอดในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติของเศรษฐกิจที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท
2. เพื่อศึกษาบทบาทของเศรษฐกิจที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท
3. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของเศรษฐกิจที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 ที่เกี่ยวข้องกับประวัติและบทบาทของเศรษฐกิจทั้ง 5 ท่านที่เกี่ยวข้องกับการอุปถัมภ์ด้านปัจจัย 4 คือ (1) การอุปถัมภ์จีวรและเครื่องนุ่งห่ม (2) การอุปถัมภ์ภัตตาหาร (3) การอุปถัมภ์อารามและเสนาสนะ และ (4) การอุปถัมภ์เภสัช
- 2) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ภาค 1- 8 และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติแนวคิด ทฤษฎีและบทบาทของเศรษฐกิจทั้ง 5 ท่านที่เกี่ยวข้องกับการอุปถัมภ์ด้านปัจจัย 4
- 3) ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลผลให้ได้เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เช่น ประวัติและบทบาทของเศรษฐกิจในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา
- 4) เรียบเรียง ตามวัตถุประสงค์ ชัดเจน วิเคราะห์ ปรับแก้ไขเนื้อหาให้มีความสมบูรณ์
- 5) เขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์
- 6) นำเสนอ เผยแพร่ ผลงานวิจัยในรูปแบบบทความทางวิชาการ ตามหลักสูตร

ศิลปศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาที่ได้กำหนดไว้

ผลการวิจัย

- 1) จากการศึกษาประวัติของเศรษฐีทั้ง 5 พบว่า แต่ละท่านมีฐานะและเส้นทางชีวิตที่แตกต่างกันบางท่านมีฐานะร่ำรวยมาตั้งแต่เกิด มีชีวิตที่สมบูรณ์แบบแทบจะไม่พบกับอุปสรรคอะไรเลย เช่นท่าน โชติกเศรษฐี เกิดมาในตระกูลเศรษฐี เสวยบุญในปราสาทแก้ว 7 ชั้น กำแพงแก้ว 7 ชั้นล้อมรอบ มีหม้อชุมทรัพย์ใหญ่ 4 มุมปราสาท แจกจ่ายช่วยเหลือประชาชนเป็นจำนวนมาก ใครก็ไม่สามารถทำอันตรายได้ ท่าน เมณฑกเศรษฐี ก็เกิดมาในตระกูลเศรษฐีที่ร่ำรวย พร้อมกับแพะทองคำ และทรัพย์สมบัติมากมาย สามารถเลี้ยงดูประชากรได้ทั้งเมือง บางท่านเกิดมาในตระกูลเศรษฐีมีฐานะร่ำรวยแต่ภายหลังต้องพบกับปัญหาในชีวิต เช่น อนาถปิณฑกเศรษฐี จากที่เคยร่ำรวยต้องพบกับปัญหาการเงินครั้งใหญ่ถึง 2 ครั้ง คือครั้งแรกเกิดจากการให้เพื่อนกู้ยืมเงินไปเป็นจำนวนมากแล้วไม่ได้คืน ครั้งที่ 2 ต้องเสียทรัพย์ที่ฝังเก็บไว้ที่ชายฝั่งถูกน้ำกัดเซาะหายไป แต่ด้วยบุญบารมีของท่านจึงทำให้เทวดาช่วยเหลือนำทรัพย์กลับมาคืนให้ แล้วกลับมามีฐานะร่ำรวยเหมือนเดิม บางท่านไม่ได้เกิดมามีฐานะร่ำรวยเป็นเศรษฐีเหมือนท่านอื่น เช่นท่าน โฆสกเศรษฐี ต้องพบกับชีวิตที่พลิกผันหลายครั้งหลายครา มารดาเป็นหญิงโสเภณีให้คนนำท่านไปทิ้งตั้งแต่ยังเป็นทารก เศรษฐีให้คนไปขอซื้อมาเลี้ยงเป็นลูกบุญธรรม หวังจะให้แต่งงานกับลูกสาว แต่เมื่อได้ลูกชาย จึงต้องกำจัดเด็กนั้นเพื่อไม่ให้มาแข่งบารมีกับลูก ด้วยกรรมเก่าที่ท่านเคยทิ้งลูกจึงต้องรับผลจากการกระทำนั้นคือถูกบงร้ายถึง 7 ครั้ง แต่ด้วยบุญของท่านจึงทำให้สามารถรอดชีวิตมาได้ทุกครั้ง จนสุดท้ายได้รับตำแหน่งเศรษฐี สมกับคำที่ว่า ชั่วเจ็ดทีดีเจ็ดหน แต่กว่าที่แต่ละท่านจะได้มาเป็นเศรษฐีสร้างบารมีอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในชาตินี้ นั้น ต้องผ่านการสร้างสิ่งสมบุญบารมีมานับภพนับชาติไม่ถ้วน เมื่อถึงเวลาที่บุญส่งผลจึงทำให้ได้สมบัติอัจฉรย์ เช่นนี้ มีโอกาสได้พบพระพุทธเจ้าได้ฟังธรรมและเข้าถึงธรรมในที่สุด มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต จิตตเศรษฐีมีใจบุญสุนทาน เป็นที่นับถือของประชาชน ท่านอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาด้วยการทำบุญทำทานอย่างสม่ำเสมอ บริจาคสวนมะม่วงของตนสร้างอารามที่อัมพวาภูควัน
- 2) จากการศึกษาบทบาทของเศรษฐีทั้ง 5 พบว่า แต่ละท่านเป็นผู้มีบทบาทในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะการอุปถัมภ์ด้านปัจจัย 4

อนาถบิณฑิกเศรษฐี บริจาคเงินถึง 54 โกลี สร้างวัดพระเชตุวัน ซึ่งเป็นวัดที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงประทับอยู่ถึง 19 พรรษา ท่านได้ให้การอุปถัมภ์บำรุงอย่างดี ไม่เคยเข้าวัดมือเปล่า ตอนเช้าจะให้คนนำอาหารไปถวาย ตอนบ่ายให้นำเภสัชไป ส่วนตอนเย็นให้นำดอกไม้ของหอมและจิวรเครื่องนุ่งห่มไปถวาย ส่วนที่บ้านจะนิมนต์พระมาฉันวันละ 2,000 รูป จนได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศกว่าใครในด้านการยินดีถวายทาน ชักนำคนรอบข้างและบริวารให้มานับถือพระพุทธศาสนา ประชาชนต่างให้ความเคารพนับถือ หากบ้านไหนต้องการจะทำบุญถวายทานจะต้องไปขอคำปรึกษาจากท่านก่อน

โชติกเศรษฐี เป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการอุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่อดีตชาติ ในครั้งที่เกิดเป็นเจ้าของไร่อ้อยได้ถวายน้ำอ้อยเภสัชมีสรรพคุณเป็นยารักษาโรคแด่พระปัจเจกพุทธเจ้า และนำไปแบ่งถวายพระที่ภูเขาคันธมาทน์ได้ถึง 500 รูป ได้จัดงานทำบุญถวายภัตตาหารอันประณีตถึง 7 วัน และได้สร้างพระคันธกุฎีด้วยรัตนะ 7 ประการให้ชุดสระโบกขรณี 3 สระ ปลูกดอกไม้ 5 สี โปยรัตนะรอบคันธกุฎีแจกจ่ายให้กับพุทธบริษัทผู้มาทำบุญฟังธรรม เพื่อเป็นกุศโลบายให้ผู้ที่ยังไม่นับถือพุทธศาสนาเข้ามานับถือ และได้ฟังธรรม เมื่อการก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ได้จัดงานฉลองอย่างยิ่งใหญ่ถึง 9 เดือน ถวายภัตตาหารเครื่องไทยทานพระภิกษุถึง 6 ล้าน 8 แสนรูป วันสุดท้ายได้ถวายผ้าไตรจีวรครบทั้ง 6 ล้าน 8 แสนรูป ถวายผ้าสำหรับทำจีวรแด่พระนวกะบวชใหม่

เมณฑกเศรษฐี ได้สร้างศาลารายชื่อว่ากุญชร ประดับรัตนะ 7 ประการ จัดงานทำบุญฉลองศาลาและเสนาสนะอย่างยิ่งใหญ่ นิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุมากถึง 6 ล้าน 8 แสนรูป เป็นเจ้าภาพในการทำบุญถวายทานติดต่อกันเป็นเวลาถึง 4 เดือน ถวายผ้าไตรจีวร และถวายผ้าเนื้อดีที่มีราคาถึงพันกหาปณะแด่พระนวกะผู้บวชใหม่ เมื่อสิ้นอายุขัยแล้ว มาเกิดในตระกูลเศรษฐีในเมืองพาราณสี ถึงแม้ประสบกับปัญหาเศรษฐกิจ ข้าวยากหมากแพง ตัดสินใจเอาชีวิตเป็นเดิมพันถวายข้าวจานสุดท้ายแด่พระปัจเจกพุทธเจ้า ในชาตินี้ได้มาเกิดเป็นเมณฑกเศรษฐีมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ปลูกฝังให้นางวิสาขาผู้เป็นหลานสาวเข้าวัดทำบุญฟังธรรมตั้งแต่เด็กจนได้บรรลุโสดาบัน ให้การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี เป็นผู้ทูลขอให้พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุสามารถรับปัจจัยโครสและเสปียงเดินทางได้

โฆสกเศรษฐี ถึงแม้จะไม่ได้เกิดมาในตระกูลเศรษฐีที่ร่ำรวย แต่โชคชะตาชีวิตที่พลิกผันจึงทำให้ท่านได้รับตำแหน่งเศรษฐี ท่านจึงใช้ทรัพย์สมบัติที่ได้มาจากรับมรดกนำ

มาบริจาคสร้างโรงพยาบาลเลี้ยงคนยากจนคนเร่รอนต่าง ๆ ถวายบิณฑบาตดาบสจำนวน 500 ทุกวันตลอด 4 เดือน ภายหลังจากได้ทราบข่าวพระพุทธเจ้าจากดาบสจึงเดินทางไปเข้าเฝ้าถวายทานทำบุญและฟังธรรมจนบรรลุโสดาบัน หันมานับถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะให้การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา ร่วมกับเพื่อนอีก 2 คนคือ กุกกุฏเศรษฐี และ ปาวาริกเศรษฐี สร้างอารามคนละหลัง คือ โฆสกเศรษฐีให้สร้าง โฆสิตาราม กุกกุฏเศรษฐีสร้าง กุกกุฏาราม ปาวาริกเศรษฐีให้สร้างปาวาริการาม เพื่อเป็นที่พักอาศัยอยู่จำพรรษาสำหรับภิกษุสงฆ์ผู้จาริกมาจากทั่วสารทิศ

จิตตเศรษฐี เป็นลูกศิษย์ของพระมหานามเถระหนึ่งในพระเถระปัญจวัคคีย์ นิมนต์ฉันภัตตาหารที่เรือนบุชาสักการะด้วยความเคารพ ได้ฟังธรรมจากพระเถระและพิจารณาไม่นานก็ได้บรรลุโสดาปัตติผล เพราะท่านได้สั่งสมการปฏิบัติตั้งแต่ชาติก่อน จากนั้นจึงถวายสวนของตนชื่อ อัมพภาวัน ให้สร้างวิหารหลังใหญ่และเสนาสนะให้เป็นอารามไว้ในพระพุทธศาสนา ชื่อว่าอัมพภาการาม เป็นสถานที่ที่รณรมย์ รองรับพระภิกษุผู้เดินทางมาจาก 4 ทิศ โดยมีพระสุธรรมเถระเป็นเจ้าอาวาสคอยดูแลรักษา มีโอกาสได้อุปถัมภ์ดูแลพระภิกษุสงฆ์ที่เดินจาริกผ่านมาพักอาศัยมากมาย ไม่ว่าจะเป็นพระอัครสาวก คือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ได้ฟังธรรมจากพระสารีบุตรจนได้บรรลุอนาคามี และได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นเลิศกว่าอุบาสก ผู้เป็นธรรมกถึก

3) จากการวิเคราะห์บทบาทของเศรษฐีทั้ง 5 พบว่า เป็นผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เดิมที่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา ส่วนมากจะนับถือพราหมณ์ นักบวชซีเปลือยเดียรถีย์และดาบส ได้ให้การอุปถัมภ์บำรุงนักบวชเหล่านี้ด้วยปัจจัย 4 เป็นอย่างดี ต่อมาภายหลังได้พบพระพุทธเจ้าหรือสาวกของพระองค์ ได้ฟังธรรมจึงหันมานับถือพระพุทธศาสนาได้เข้าถึงธรรม ค้นพบหนทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องที่ควรจะเป็น ยิ่งเกิดความศรัทธาเลื่อมใสอย่างตั้งมั่น ให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีโดยเฉพาะด้านปัจจัย 4 คือการอุปถัมภ์จีวรและเครื่องนุ่งห่มการอุปถัมภ์ภัตตาหารการอุปถัมภ์อารามและเสนาสนะ การอุปถัมภ์เภสัช นอกจากนี้ให้การอุปถัมภ์ด้วยตัวเองแล้วยังเป็นแบบอย่างให้กับประชาชนและคนรอบข้างผู้ให้ความเคารพนับถือได้ประพฤติปฏิบัติตาม แม้ประชาชนในยุคปัจจุบันก็สามารถนำบทบาทคุณงามความดีของเศรษฐีเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เรามีธุรกิจเอาไว้เลี้ยงกายแล้ว จำเป็นที่จะต้องมีศาสนกิจเอาไว้เลี้ยงใจด้วย พระพุทธศาสนาจะตั้งมั่นดำรงอยู่ได้จะต้องอาศัยพุทธบริษัท 4 ช่วยกัน คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ภิกษุภิกษุณีมีหน้าที่ศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

แล้วนำมาประพุดิปฏิบัติขัดเกลากิเลสและเผยแผ่บอกต่อแก่อุบาสกอุบาสิกา ส่วนอุบาสกอุบาสิกา มีหน้าที่ศึกษาพระธรรมคำสอนแล้วนำไปประพุดิปฏิบัติ ให้การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาด้วยปัจจัย 4 เมื่อต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์แล้วก็จะทำให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นดำรงอยู่ได้ตราบนานเท่านาน

อภิปรายผล

จากการศึกษาประวัติของเศรษฐีที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรุทธกถาธรรมบท พบว่า แต่ละท่านมีฐานะและเส้นทางชีวิตที่แตกต่างกัน บางท่านมีฐานะร่ำรวยมาตั้งแต่เกิด มีชีวิตที่สมบูรณ์แบบแทบจะไม่พบกับอุปสรรคอะไรเลย เช่น ท่านโชติกเศรษฐี เกิดมาในตระกูลเศรษฐี เสวยบุญในปราสาทแก้ว 7 ชั้น กำแพงแก้ว 7 ชั้น มีหม้อขุมทรัพย์ใหญ่ 4 มุมปราสาท แจกจ่ายช่วยเหลือประชาชนเป็นจำนวนมาก ใครก็ไม่สามารถทำอันตรายได้ ท่านเมณฑกเศรษฐีก็เกิดมาในตระกูลเศรษฐีที่ร่ำรวย พร้อมกับแพะทองคำ และทรัพย์สมบัติมากมาย สามารถเลี้ยงดูประชากรได้ทั้งเมือง บางท่านเกิดมาในตระกูลเศรษฐีมีฐานะร่ำรวย แต่ภายหลังต้องพบกับปัญหาในชีวิต เช่น อนาถบิณฑิกเศรษฐี จากที่เคยร่ำรวยต้องพบกับปัญหาการเงินครั้งใหญ่ถึง 2 ครั้ง คือครั้งแรกเกิดจากการให้เพื่อนกู้ยืมเงินไปเป็นจำนวนมากแล้วไม่ได้คืน ครั้งที่ 2 ต้องเสียทรัพย์ที่ฝังเก็บไว้ที่ชายฝั่งถูกน้ำกัดเซาะหายไป แต่ด้วยสติปัญญาและบุญบารมีของท่านจึงทำให้เทวดาช่วยเหลือนำทรัพย์กลับมาคืนให้ แล้วกลับมามีฐานะร่ำรวยเหมือนเดิม สอดคล้องกับ ปัญญลักษณ์ สุวรรณ (2551: น.17) ได้เขียนไว้ในหนังสือ สูตรลับเศรษฐี สรุปได้ว่า ในโลกแห่งความเป็นจริงทุกวันนี้ เงินนั้นมีความสำคัญกับการดำรงชีวิตมาก เงินจะช่วยหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับชีวิตอย่างไม่มีสิ้นสุด ถ้ารู้จักวิธีใช้ และรู้จักวิธีหา สูตรลับข้อแรกของการจะเป็นเศรษฐีได้นั้น ต้องมีใจอยากอย่างแน่วแน่ ว่าอยากจะเป็นเศรษฐี จะต้องปลุกจิตสำนึกให้ตัวเองคิดเรื่องการสร้างฐานะเป็นเรื่องสำคัญ บางท่านไม่ได้เกิดมามีฐานะร่ำรวยเป็นเศรษฐีเหมือนท่านอื่น เช่นท่านโฆสกเศรษฐีต้องพบกับชีวิตที่พลิกผันหลายครั้งหลายครา มารดาเป็นหญิงโสเภณีให้คนนำท่านไปทิ้งตั้งแต่ยังเป็นทารก เศรษฐีให้คนไปขอซื้อมาเลี้ยงเป็นลูกบุญธรรม หวังจะให้แต่งงานกับลูกสาว แต่เมื่อได้ลูกชายจึงต้องกำจัดเด็กนั้นเพื่อไม่ให้มาแข่งบารมีกับลูก ด้วยกรรมเก่าที่ท่านเคยทิ้งลูกจึงต้องรับผลจากการกระทำนั้นคือถูกบงร้ายถึง 7 ครั้ง แต่ด้วยบุญของท่านจึงทำให้สามารถรอดชีวิตมาได้ทุกครั้ง จนสุดท้ายได้รับตำแหน่งเศรษฐี สมกับคำที่ว่า ชั่วเจ็ดทีดีเจ็ดหน สอดคล้องกับ พระปลัดประวิทย์ ตปคุโณ (ทับทอง), (2546: น.1) ได้วิจัยเกี่ยวกับบทบาท

และคุณธรรมของราชภักดิ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและในสังคมไทย พบว่า เศรษฐีมักได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้ากลุ่มอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกษัตริย์ผู้ปกครองแคว้นได้เล็งเห็นความสำคัญของเศรษฐีจึงได้รับแต่งตั้งไว้ในตำแหน่งเศรษฐี เป็นราชภักดิ์ผู้มีหน้าที่ เก็บภาษีนำทูลเกล้าถวายแด่พระราชาราชเป็นประจำ ทำหน้าที่เป็นราชภักดิ์ฝ่ายดูแลทรัพย์สิน แต่กว่าที่แต่ละท่านจะได้มาเป็นเศรษฐีสร้างบารมีอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในชาตินั้นนั้น ต้องผ่านการสร้างสั่งสมบุญบารมีมานับภพนับชาติไม่ถ้วน เมื่อถึงเวลาที่บุญส่งผลจึงทำให้ได้สมบัติอัครรรยเช่นนี้ มีโอกาสได้พบพระพุทธเจ้าได้ฟังธรรมและเข้าถึงธรรมในที่สุด มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต สอดคล้องกับ ปิยะมาลี อาทวงค์, ชำนาญ เกิดช่อ, จิตติพร สละสม, และสว่างจิต ชันดี (2566: น.137-148) ได้วิจัยเกี่ยวกับการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ด้านประวัติความเป็นมาของเศรษฐี อนาคตบิณฑิกเศรษฐี มีความเมตตา บริจาคทานแก่ผู้ยากไร้เป็นประจำและสนับสนุนพระภิกษุสงฆ์ ไฉสเศรษฐีมีชีวิตที่พลิกผัน สุดท้ายเป็นมหาเศรษฐี เมณฑกเศรษฐีมีชีวิตลำบากตอนต้น แต่มีชีวิตสุขสบายในที่สุด

จากการศึกษาบทบาทของเศรษฐีที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท พบว่า แต่ละท่านเป็นผู้มีบทบาทในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะการอุปถัมภ์ด้านปัจจัย 4 สอดคล้องกับ พระครูวิบูลศีลพรต (สมหมาย อาสโภ), (2557: น.115-123) ได้วิจัยเกี่ยวกับการศึกษาบทบาทชาวพุทธแบบอย่าง กรณีศึกษาบทบาทของอนาคตบิณฑิกเศรษฐีกับนางวิสาขามหาอุบาสิกา พบว่า อนาคตบิณฑิกเศรษฐีมีบทบาทโดดเด่นด้านการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ด้วยการถวายปัจจัย 4 อันสมควรแก่สมณบริโศกเหมือนกัน มีศรัทธามั่นในพระพุทธศาสนาอย่างไม่เสื่อมคลายเหมือนกัน สร้างเสนาสนะอันเป็นถาวรวัตถุไว้ในพระพุทธศาสนาเป็นเศรษฐีใจบุญชอบช่วยเหลืองานสังคมเป็นที่เคารพรักของบุคคลทั่ว ๆ ไป อนาคตบิณฑิกเศรษฐีบริจาคเงินถึง 54 โกฏิ สร้างวัดพระเชตะวัน ซึ่งเป็นวัดที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับ พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กลยาณธมโม), (2546: น.304-312) ได้เขียนไว้ในหนังสือเอตทัคคะในพระพุทธศาสนา สรุปความว่า อนาคตบิณฑิกเศรษฐีมหาอุบาสิกา ได้ซื้อที่ดินของพระเจ้าเขตราชกุมารและค่าก่อสร้างพระคันธกุฎีที่ประทับของพระพุทธเจ้าและเสนาสนะสงฆ์ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 54 โกฏิ พระพุทธองค์ทรงประทับอยู่ถึง 19 พรรษา สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (2540: น.27) ได้เขียนไว้ในหนังสือ จาริกบุญจาริกธรรม ได้กล่าวถึงอนาคตบิณฑิกอุบาสิกาและนางวิสาขามหาอุบาสิกาที่เมืองสาวัตถีว่า เมืองสาวัตถี เป็น

เมืองที่พระพุทธเจ้าทรงประทับนานที่สุดในการบำเพ็ญพุทธกิจ คือ พระองค์ทรงเสด็จมาประทับที่เมืองนี้ถึง 25 พรรษา โดยแบ่งออกเป็น 2 วัด คือ ทรงประทับที่วัดพระเชตะวันนานถึง 19 พรรษา ซึ่งเป็นวัดที่อนาถบิณฑิกอุบาสิกได้สร้างถวาย ท่านได้ให้การอุปถัมภ์บำรุงอย่างดี ไม่เคยเข้าวัดมือเปล่า ตอนเช้าจะให้คนนำอาหารไปถวาย ตอนบ่ายให้นำเภสัชไป ส่วนตอนเย็นให้นำดอกไม้ของหอมและจิวรเครื่องนุ่งห่มไปถวาย ส่วนที่บ้านจะนิมนต์พระมาฉันวันละ 2,000 รูป จนได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศกว่าใครในด้านการยินดีถวายทาน สอดคล้องกับ เสฐียร พันธงสี (2533: น.2-39) ได้เขียนไว้ในหนังสือพุทธสถานในชมพูทวีป สรุปได้ว่า ในบรรดาอุบาสิกและอุบาสิกานั้น ผู้นับถือพระรัตนตรัยในสมัยของพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ฝ่ายอุบาสิกผู้ได้บำเพ็ญบุญไม่มีใครเกินอนาถบิณฑิกเศรษฐี ชักนำคนรอบข้างและบริวารให้มานับถือพระพุทธศาสนา ประชาชนต่างให้ความเคารพนับถือ หากบ้านไหนต้องการจะทำบุญถวายทานจะต้องไปขอคำปรึกษาจากท่านก่อน โชติกเศรษฐีเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการอุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อิตติชาติ ในครั้งที่เกิดเป็นเจ้าของไร่อ้อยได้ถวายน้ำอ้อยเภสัชมีสรรพคุณเป็นยารักษาโรค แต่พระปัจเจกพุทธเจ้า และนำไปแบ่งถวายพระที่ภูเขาคันธมาทน์ได้ถึง 500 รูป ได้จัดงานทำบุญถวายภัตตาหารอันประณีตถึง 7 วัน และได้สร้างพระคันธกุฎีด้วยรัตนะ 7 ประการให้ชุดสระโบกขรณี 3 สระ ปลูกดอกไม้ 5 สี โปรรัตนะรอบคันธกุฎีแจกจ่ายให้กับพุทธบริษัทผู้มาทำบุญฟังธรรม เพื่อเป็นกุศโลบายให้ผู้ที่ยังไม่นับถือพุทธศาสนาเข้ามานับถือและได้ฟังธรรม เมื่อการก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ได้จัดงานฉลองอย่างยิ่งใหญ่ถึง 9 เดือน ถวายภัตตาหารเครื่องไทยทานพระภิกษุถึง 6 ล้าน 8 แสนรูป วันสุดท้ายได้ถวายผ้าไตรจีวรครบทั้ง 6 ล้าน 8 แสนรูป ถวายผ้าสำหรับทำจีวรแก่พระนวกะบวชใหม่ เมณฑกเศรษฐีเมื่อครั้งที่เกิดเป็นกุฎุมพีชื่ออวโรชะได้สร้างศาลารายชื่อว่ากุญชร ประดับรัตนะ 7 ประการจัดงานทำบุญฉลองศาลาและเสนาสนะอย่างยิ่งใหญ่ นิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุมากถึง 6 ล้าน 8 แสนรูป เป็นเจ้าภาพในการทำบุญถวายทานติดต่อกันเป็นเวลาถึง 4 เดือน ในวันสุดท้ายของการจัดงานได้ถวายผ้าไตรจีวรครบทั้ง 6 ล้าน 8 แสนรูป และถวายผ้าเนื้อดีที่มีราคาถึงพันกหาปณะแก่พระนวกะผู้บวชใหม่ เมื่อสิ้นอายุขัยแล้ว มาเกิดในตระกูลเศรษฐีในเมืองพาราณสี ถึงแม้ประสบกับปัญหาเศรษฐกิจข้าวยากหมากแพง ตัดสินใจเอาชีวิตเป็นเดิมพันถวายข้าวจานสุดท้ายแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ในชาตินี้ได้มาเกิดเป็นเมณฑกเศรษฐีเป็นผู้มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ปลูกฝังให้นางวิสาขาผู้เป็นหลานสาวเข้าวัดทำบุญฟังธรรมตั้งแต่เด็กจนได้บรรลุนิเวศน์ ให้การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี เป็นผู้ทูลขอให้พระพุทธเจ้า

ทรงอนุญาตให้ภิกษุสามารถรับปัจจัยโครสและเสปียงเดินทางได้ โฆสกเศรษฐีถึงแม้จะไม่ได้เกิดมาในตระกูลเศรษฐีที่ร่ำรวย แต่โชคชะตาชีวิตที่พลิกผันจึงทำให้ท่านได้รับตำแหน่งเศรษฐี ท่านจึงใช้ทรัพย์สินสมบัติที่ได้มาจากรับมรดกและที่พระเจ้าอุเทน พระราชทานนำมาบริจาคสร้างโรงพยาบาลคนยากจนคนเร่รอนต่าง ๆ สอดคล้องกับ มานพ นักการเรือน (2559: น.2-15) ได้วิจัยเกี่ยวกับ วิเคราะห์ทัศนคติกับการปกครองในอรรถกถาธรรมบทพบว่า อำนาจเป็นสิ่งที่มีอยู่คู่กับการปกครอง รัฐไหนไม่มีเศรษฐี รัฐนั้นจะมีแต่ความยากจน พระราชาจึงจำเป็นต้องแสวงหาเศรษฐีหรือทายาทของเศรษฐีที่อยู่ในเมืองหรือรัฐอื่น ๆ มาอยู่ประจำเพื่อต้องการให้เศรษฐีนั้นช่วยทำให้ระบบเศรษฐกิจการค้าของบ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น เศรษฐีในสมัยพุทธกาลเป็นตำแหน่งที่พระราชาทรงแต่งตั้งและเป็นข้าราชการมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจและช่วยเก็บภาษีอากรให้แก่พระราชา ถวายบิณฑบาตดาบสจำนวน 500 ทุกวันตลอด 4 เดือน ภายหลังท่านได้ทราบข่าวพระพุทธเจ้าจากดาบสจึงเดินทางไปเข้าเฝ้าถวายทานทำบุญและฟังธรรมจนบรรลุโสดาบัน หันมานับถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ให้การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา ร่วมกับเพื่อนอีก 2 คนคือ กุกกุฏเศรษฐีและปาวาริกเศรษฐี สร้างอารามคนละหลัง คือโฆสกเศรษฐีให้สร้างโฆสิตาราม กุกกุฏเศรษฐีสร้างกุกกุฏาราม ปาวาริกเศรษฐีให้สร้างปาวาริการาม เพื่อเป็นที่พักอาศัยอยู่จำพรรษาสำหรับภิกษุสงฆ์ผู้จาริกมาจากทั่วสารทิศ จิตตเศรษฐีเป็นลูกศิษย์ของพระมหานามเถระหนึ่งในพระเถระปัญจวัคคีย์ นิมนต์ฉันภัตตาหารที่เรือนบุขาสักการะด้วยความเคารพ ได้ฟังธรรมจากพระเถระและพิจารณาไม่นานก็ได้บรรลุโสดาปัตติผล เพราะท่านได้สั่งสมการปฏิบัติตั้งแต่ชาติก่อน จากนั้นจึงถวายสวนของตนชื่ออัมพภาฏวัน ให้สร้างวิหารหลังใหญ่และเสนาสนะให้เป็นอารามไว้ในพระพุทธศาสนา ชื่อว่าอัมพภาฏการาม เป็นสถานที่รับภิกษุผู้เดินทางมาจาก 4 ทิศ โดยมีพระสุธรรมเถระเป็นเจ้าอาวาสคอยดูแลรักษา แนะนำเพื่อนเข้ามานับถือพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับ ไพบโรจน์ ศุภทิปมงคล (2549: น.29) ได้วิจัยเกี่ยวกับ การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของจิตตคหบดีอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่าจิตตคหบดีเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อพระพุทธศาสนาหลายอย่าง ท่านเป็นผู้ที่สนใจศึกษาพระธรรมคำสอน และนำไปเผยแผ่ให้กับบุคคลอื่นเพื่อนำเพื่อนและญาติหรือคนนอกศาสนาหรือผู้ที่ยังไม่นับถือศาสนา ให้มีจิตเลื่อมใสอย่างมั่นคงในพระรัตนตรัย มีโอกาสได้อุปถัมภ์ดูแลพระภิกษุสงฆ์ที่เดินจาริกผ่านมาพักอาศัยมากมาย ไม่ว่าจะเป็นพระอัครสาวกคือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ได้ฟังธรรมจากพระสารีบุตรจนได้บรรลุอนาคามีและได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นเลิศกว่าอุบาสก ผู้เป็นธรรมกถึก สอดคล้อง

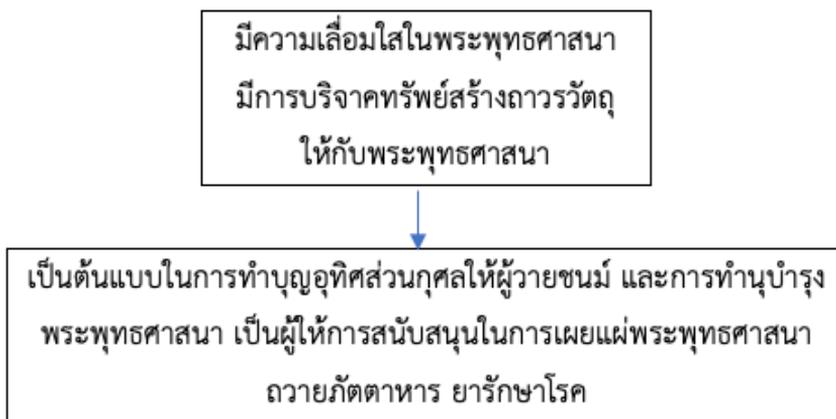
กับ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (2540: น.3) ได้เขียนไว้ในหนังสือ ธรรมะสำหรับคนหนุ่มสาว เนื้อหาตอนหนึ่งกล่าวถึงบทบาทของอุบาสกและอุบาสิกา สรุปความว่า บทบาทของอุบาสกและอุบาสิกาในครั้งพุทธกาล มีบทบาทสำคัญในพระพุทธศาสนาจนได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าเป็นเอตทัคค เช่นเดียวกับในภิกษุและภิกษุณีหลายท่านที่ได้รับยกย่องในฝ่ายอุบาสกและอุบาสิกาเช่น จิตตเศรษฐี ท่านผู้นี้เป็นเอตทัคคะในทางพหูสูต พระพุทธเจ้าได้ตรัสสรรเสริญบุคคลเหล่านี้ว่าควรเอาเป็นแบบอย่าง ถ้าใครอยากเป็นอุบาสกหรืออุบาสิกาที่ดีก็ให้เอาตัวอย่างจิตตเศรษฐี

จากการวิเคราะห์บทบาทของเศรษฐีที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรุทธกถา ธรรมบท พบว่า เป็นผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เดิมที่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา ส่วนมากจะนับถือพราหมณ์ นักบวชซีเปลือยเดียริถีย์และดาบส ได้ให้การอุปถัมภ์บำรุงนักบวชเหล่านี้ด้วยปัจจัย 4 เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ พงศพันธ์ จันทรวาทิตย์ (2522: น.14) ได้วิจัยเกี่ยวกับ บทบาทของเศรษฐีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พบว่า เศรษฐีอยู่ในวรรณะไวสยะ เป็นผู้มีความร่ำรวยอย่างยิ่ง ถือเป็นบุคคลสำคัญในสังคมและเป็นที่ยอมรับนับถือของชนทั่วไป เศรษฐีจึงมีบทบาทสำคัญในการควบคุมระบบเศรษฐกิจของแคว้น และมีส่วนสำคัญในด้านสังคมสงเคราะห์ อันเป็นการช่วยเหลือสังคมได้มาก รวมทั้งยังมีบทบาทสำคัญยิ่งในการอุปถัมภ์ และทำนุบำรุง ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรืองแพร่หลายได้มากในสมัยพุทธกาล ต่อมาภายหลังได้พบพระพุทธเจ้าหรือสาวกของพระองค์ ได้ฟังธรรมจึงหันมานับถือพระพุทธศาสนาได้เข้าถึงธรรม ค้นพบหนทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องที่ควรจะเป็น ยิ่งเกิดความศรัทธาเลื่อมใสอย่างตั้งมั่น ให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีโดยเฉพาะด้านปัจจัย 4 คือการอุปถัมภ์จีวรและเครื่องนุ่งห่ม การอุปถัมภ์ภัตตาหาร การอุปถัมภ์อารามและเสนาสนะ การอุปถัมภ์เภสัช นอกจากนี้ให้การอุปถัมภ์ด้วยตัวเองแล้วยังเป็นแบบอย่างให้กับประชาชนและคนรอบข้างผู้ให้ความเคารพนับถือได้ประพฤติปฏิบัติตาม แม้ประชาชนในยุคปัจจุบันก็สามารถนำบทบาทคุณงามความดีของเศรษฐีเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เรามีธุรกิจเอาไว้เลี้ยงกายแล้ว จำเป็นที่จะต้องมีศาสนกิจเอาไว้เลี้ยงใจด้วย สอดคล้องกับ พระมหาวิโรจน์ วิโรจโน (ผาธา), (2543: น.92) ได้วิจัยเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเรื่องประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า ถ้าเป็นเศรษฐีแต่ไม่มีปัญญา เป็นคนตระหนี่ถี่เหนียว ก็ไม่มีประโยชน์อะไร การจะเป็นเศรษฐีในทางวัตถุได้ ทางจิตใจก็ต้องพร้อมเช่นกันกล่าวคือควรมองทรัพย์หรือวัตถุที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวก ในฐานะที่เป็นเพียงปัจจัยเพื่อก้าวไปสู่จุดหมายที่ดีกว่า

เพื่อความสุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไป พระพุทธศาสนาจะตั้งมั่นดำรงอยู่ได้จะต้องอาศัยพุทธบริษัท 4 ช่วยกัน คือภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ภิกษุภิกษุณีมีหน้าที่ศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วนำมาประพฤติปฏิบัติขัดเกลากิเลสและเผยแผ่บอกต่อแก่อุบาสก อุบาสิกา ส่วนอุบาสกอุบาสิกา มีหน้าที่ศึกษาพระธรรมคำสอนแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติให้การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาด้วยปัจจัย 4 เมื่อต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์แล้วก็จะทำให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นดำรงอยู่ได้ตราบนานเท่านาน

องค์ความรู้จากงานวิจัย

จากการศึกษาบทบาทของเศรษฐีในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์ อรรถกถาธรรมบท ได้องค์ความรู้จากงานวิจัยดังนี้

ในบทบาทของเศรษฐีที่สำคัญ จำนวน 5 ท่าน มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีการบริจาครทรัพย์สร้างถาวรวัตถุให้กับพระพุทธศาสนา เป็นต้นแบบในการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้วายชนม์ และการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เป็นผู้ให้การสนับสนุนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถวายภัตตาหาร ยารักษาโรค.

สรุป

ประวัติของเศรษฐีที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท พบว่าเศรษฐีแต่ละท่านมีฐานะและเส้นทางชีวิตที่แตกต่างกัน บางท่านมีฐานะร่ำรวยมาตั้งแต่เกิดมีชีวิตที่สมบูรณ์ บางท่านเกิดมาในตระกูลเศรษฐีมีฐานะร่ำรวย ภายหลังกลายเป็นคนจน บางท่านไม่ได้เกิดมาในตระกูลเศรษฐี ต่อมาได้เป็นเศรษฐี แต่ละท่านได้สร้างบารมี มานับภพนับชาติไม่ถ้วน เมื่อถึงเวลาที่บุญส่งผลจึงทำให้ได้สมบัติ ได้พบพระพุทธเจ้าได้ฟังธรรมและเข้าถึงธรรมในที่สุด มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต และเป็นผู้มีบทบาทในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา อนาคตบัณฑิตเศรษฐีบริจาคทรัพย์สร้างวัดพระเชตุวัน โขติกเศรษฐีได้ถวายน้ำอ้อยเภสัช ได้สร้างพระคันธกุฎีด้วยรัตนนะ ถวายภัตตาหารเครื่องไทยทานพระภิกษุถึง 6 ล้าน 8 แสนรูป เมณฑกเศรษฐีสร้างศาลาราย จัดงานฉลอง 4 เดือน โฆสกเศรษฐี ใช้มรดกของพ่อและที่พระเจ้าอุเทนพระราชทานนำมาบริจาคสร้างโรงพยาบาลเลี้ยงคนยากจน สร้างวัดโฆสิตาราม ถวายทานทำบุญ จิตตเศรษฐี ถวายสวนอัมพวาทุกวัน ให้สร้างอัมพวาการาม อุปถัมภ์พระภิกษุผู้มาจากทั่วสารทิศ ทุกท่านเป็นผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ได้พบพระพุทธเจ้าได้ฟังธรรมจึงหันมานับถือพระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์ด้านปัจจัย 4 เป็นตัวอย่างในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- ปัญญาลักษณ์ สุวรรณ. (2551). **สูตรลับเศรษฐี**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ Organic books.
- พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กลยาณธมโม). (2546). **เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). **ธรรมะสำหรับหนุ่มสาว**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- เสฐียร พันธรังสี. (2533). **พุทธสถานในชมพูทวีป (เล่มจบ)**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.
- พงศพันธ์ จันทรวาทิตย์. (2522). บทบาทของเศรษฐีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ มหามัธยมศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : ภาควิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พระปลัดประวิทย์ ตปคุโณ (ทับทอง). (2546). บทบาทและคุณธรรมของราชภัฏในคัมภีร์
พระพุทธานุศาสนานุเคราะห์และในสังคมไทย. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- พระมหาวิโรจน์ วิโรจโน (ผาทา). (2543). การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องประโยชน์ใน
พุทธปรัชญาเถรวาท. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพโรจน์ ศุภทีปมงคล. (2549). การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของจิตตคหบดีอุบาสกที่ปรากฏ
ในคัมภีร์พระพุทธานุศาสนานุเคราะห์. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปิยะมาลี อาทะวงศ์, ชำนาญ เกิดช่อ, ฐิติพร สะสม, และสว่างจิต ชันดี. (2566). การสร้าง
ฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของเศรษฐกิจในคัมภีร์พระพุทธานุศาสนานุเคราะห์.
วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์. 6 (2), 137-148.
- พระครูวิบูลศีลพรต (สมหมาย อาสโภ). (2557). การศึกษาบทบาทชาวพุทธแบบอย่าง กรณี
ศึกษาบทบาทของอนาถบิณฑิกเศรษฐีกับนางวิสาขามหาอุบาสิกา. **วารสารวัน
มฆองแหกรพุทธศาสตรปริทรรศน์**. 1(1), 115-123.
- มานพ นักการเรียน. (2559). วิเคราะห์มนุษย์กับการปกครองในอรรถกถาธรรมบท. **วารสาร
มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์**. 2(1), 2-15.